

Multikulturní výchova ve výuce zeměpisu na 2. stupni ZŠ

Závěrečná práce

Studijní program:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Studijní obor:

Rozšiřující studium ZE pro 2.st. ZŠ

Autor práce:

Mgr. Jana Nýdrlová

Vedoucí práce:

RNDr. Artur Boháč, Ph.D.

Katedra geografie

Zadání závěrečné práce

Multikulturní výchova ve výuce zeměpisu na 2. stupni ZŠ

Jméno a příjmení: **Mgr. Jana Nýdrlová**
Osobní číslo: P20C00026
Studijní program: DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
Studijní obor: Rozšiřující studium ZE pro 2.st. ZŠ
Zadávající katedra: Katedra geografie
Akademický rok: 2021/2022

Zásady pro vypracování:

1. Rešerše literatury
2. Metoda komparace
3. Zpracování do požadované formy geografického vzdělávání

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ, 2021. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>
PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: teorie – praxe – výzkum*. Praha: ISV, 2001. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-72-2.
CÍLKOVÁ, Eva a Petra BOREŠOVÁ. *Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-890-6.

Vedoucí práce:

RNDr. Artur Boháč, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání práce:

4. dubna 2022

Předpokládaný termín odevzdání:

28. dubna 2023

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. RNDr. Kamil Zágoršek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 11. dubna 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má závěrečná práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

25. dubna 2022

Mgr. Jana Nýdrlová

Anotace

NÝDRLOVÁ, JANA. Multikulturní výchova ve výuce zeměpisu na 2. stupni ZŠ. Pedagogická fakulta Technické univerzity Liberec. 2022. 33s. Závěrečná práce pro rozšiřující studium.

Tato závěrečná práce se zabývá realizací průřezového tématu multikulturní výchova ve výuce zeměpisu na druhém stupni základních škol. Práce obsahuje zařazení multikulturní výchovy do rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, charakteristiku, funkce, význam a teoretický základ multikulturní výchovy. Práce se zabývá didaktickými metodami, které lze využít při implementaci multikulturní výchovy ve výuce zeměpisu. Práce rovněž obsahuje soubor aktivit na výuku multikulturní výchovy, které lze v hodinách zeměpisu použít.

Klíčová slova: multikulturní výchova, základní vzdělávání, rámcový vzdělávací program, průřezová témata, metody výuky

Annotation

NÝDRLOVÁ, JANA. Multicultural Education in Teaching Geography in Elementary Schools. Liberec: Faculty of Education, Technical University of Liberec. 2022. 33s. Final thesis.

This thesis deals with implementation of multicultural education in teaching geography in elementary schools in the Czech Republic. The thesis includes classification of the multicultural education within the Framework educational programme for elementary education, its characteristics, functions, significance and the theoretical basis of the multicultural education. The thesis also includes an overview of teaching methods and a list of activities, which can be used when implementing the multicultural education in teaching geography.

Key words: multicultural education, elementary education, Framework Educational Programme, cross-curricular topics, teaching methods

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. ZEMĚPIS A MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA JAKO SOUČÁST RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍ PROGRAMŮ.....	9
1.1. Rámcové vzdělávací programy.....	9
1.2. Průřezová témata.....	10
2. DŮLEŽITOST MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY.....	12
3. TEORETICKÝ ZÁKLAD PRO MULTIKULTURNÍ VÝCHOVU.....	14
3.1. Etnikum.....	14
3.2. Národnost, národ.....	14
3.3. Rasy.....	14
3.4. Kultura.....	14
3.5. Stereotypy.....	15
4. DIDAKTICKÉ METODY VYUŽITELNÉ PŘI REALIZACI MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY.....	16
4.1. Použití textu a obrazového materiálu.....	16
4.2. Diskuse.....	17
4.3. Brainstorming.....	17
4.4. Skupinová práce.....	17
4.5. Inscenační hry a dramatizace.....	18
4.6. Projektové vyučování.....	18
5. SBÍRKA AKTIVIT PRO IMPLEMENTACI MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY DO VÝUKY ZEMĚPISU ..	19
Aktivita č.1: „Jak asi žijí?“.....	19
Aktivita č.2: Čteme si o arabských státech a islámském světě.....	20
Aktivita č.3: „Vygoogli to!“.....	20
Aktivita č.4: „Co tě napadne, když se řekne ...“.....	21
Aktivita č.5: „Pohled do zrcadla.“.....	21
Aktivita č. 6: „Moje země je nejlepší, měl bys tam jet“.....	22
Aktivita č. 7: „Konverzace o kultuře“.....	22
Aktivita č. 8: „Německá stopa v Krkonoších“.....	23
Aktivita č. 9: „O mazané stařeně a šajtánovi“.....	23
Aktivita č. 10: „Uprchlíci na hranicích“.....	24
Aktivita č. 11: „Jiné národy u nás“.....	24
ZÁVĚR.....	26
SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	27
SEZNAM PŘÍLOH.....	28

PŘÍLOHY.....	29
Příloha A.....	29
Islám a muslimové.....	29
Arabská rodina.....	30
Příloha B.....	32
Příloha C.....	33

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu.....	11
Graf č. 2: Počty zahraničních studentů na různých typech škol.....	12

ÚVOD

Autorčina závěrečná práce zabývá průřezovým tématem multikulturní výchova a její realizace v rámci výuky zeměpisu na druhém stupni základních škol, tedy v šesté, sedmé, osmé a deváté třídě. Téma je projednáno jak teoreticky, tak prakticky. Cílem této práce je představit rámcové vzdělávací programy a jejich průřezová témata, jichž je multikulturní výchova součástí. Dále bude poukázáno na důležitost multikulturní výchovy v kontextu českých škol, budou představeny hlavní teoretické pojmy týkající se multikulturní výchovy a bude navržen soubor aktivit založených na všeobecných didaktických metodách, prostřednictvím kterých lze multikulturní témata ve výuce zeměpisu řešit.

Téma multikulturní výchovy jsem si pro svoji závěrečnou práci vybrala z několika důvodů. Během své učitelské praxe často pozoruji, že žáci často vnímají menšiny a žáky jiných národností negativně a vůči jiným národům cítí silné předsudky. Rovněž se domnívám, že zavedení průřezových témat v rámci reformy školství je velmi inovativní, ovšem nedostatečně realizováno ve výuce všech předmětů. Multikulturní výchova prostupuje napříč více předměty, umožňuje žákům uvažovat globálně, rozvíjí kritické myšlení, řešení problémů a další klíčové kompetence.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, části úvodní a závěru. První kapitola se zabývá reformou školského zákona v podobě zavedení rámcových vzdělávacích programů, jejich vzdělávacích oblastí a průřezových témat.

Druhá kapitola nabízí zamyšlení nad důležitostí multikulturní výchovy, které je podpořeno údaji o vzrůstajícím migračním trendu příchodu cizinců do České republiky.

Třetí kapitola definuje a objasňuje základní teoretické pojmy, se kterými se často v rámci multikulturní výuky setkáváme.

Čtvrtá kapitola se zabývá metodickým pohledem na výuku multikulturní výchovy a je zde sepsán soubor didaktických metod, které jsou vhodné pro realizaci multikulturní výchovy v rámci výuky zeměpisu. Tyto metody jsou v páté kapitole aplikovány do jedenácti konkrétních aktivit. Kapitulu tak lze považovat za praktickou část závěrečné práce.

Práce rovněž obsahuje seznam literatury a použitých zdrojů a seznam příloh.

1. ZEMĚPIS A MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA JAKO SOUČÁST RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍ PROGRAMŮ

1.1. Rámcové vzdělávací programy

Vzdělávání v České republice je od roku 2004 založeno na tzv. rámcových vzdělávacích programech. *Rámcové vzdělávací programy (RVP) tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.*“ (Metodický portál MŠMT, 2020 [cit. 2022-03-24]).

System, který fungoval do té doby byl založen na přesně vymezeném systému učiva, tzv. školních osnovách. Tyto osnovy byly centrálně určeny a nebyl zde moc velký prostor pro přizpůsobení učiva konkrétním specifikům školy, zkušenostem učitelů a individualitě žáků. Naproti tomu idea rámcových vzdělávacích program je taková, že mají školy a učitelé určitou volnost při sestavování plánu výuky, a to jak z hlediska probíraných témat, tak z hlediska počtu vyučovacích hodin, které se rozhodnou určitému tématu věnovat. Toto vše může být velmi přínosné, zohledňuje-li škola svoje kulturní, přírodní, zeměpisné a historické prostředí.

„Rámcové vzdělávací programy jsou vydávány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a stanovují povinný obsah vzdělávání, jeho cíle, formy, délku, organizaci a podmínky pro vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami a další podmínky nezbytné pro zabezpečení výuky a bezpečnosti.“ (Metodický portál MŠMT, 2020 [cit. 2022-03-24]).

Škola si v souladu s RVP tvoří svůj vlastní školní vzdělávací program (ŠVP), který obsahuje již konkrétní cíle vzdělávání, výstupy a dovednosti, které jsou na dané škole vyučovány.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání obsahuje tyto vzdělávací oblasti:

- Jazyk a jazyková komunikace
- Matematika a její aplikace
- Informatika

- Člověk a jeho svět
- Člověk a společnost
- Člověk a příroda
- Umění a kultura
- Člověk a zdraví

Každá oblast obsahuje určité předměty. Zeměpis patří primárně do oblasti člověk a příroda, ale vzhledem k šíři a pestrosti témat, kterými se zeměpis zabývá, bych zeměpis v rámci mezipředmětových vztahů zařadila i do oblasti člověk a společnost, člověk a jeho svět, umění a kultura a informatika. Zeměpisná témata nejvhodnější pro realizaci multikulturní výchovy jsou témata regionální geografie, socio-ekonomické geografie, a v této sféře především témata týkající se obyvatelstva a náboženství.

1.2.Průřezová témata

Rámcové vzdělávací programy dále stanovují tzv. průřezová témata, která propojují jednotlivé vzdělávací oblasti a předměty navzájem. Každé průřezové téma by mělo být integrováno v každé vzdělávací oblasti. „*Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.*“ (Metodický portál MŠMT 2021 [cit. 2022-03-24]).

Průřezová témata v základním vzdělávání jsou:

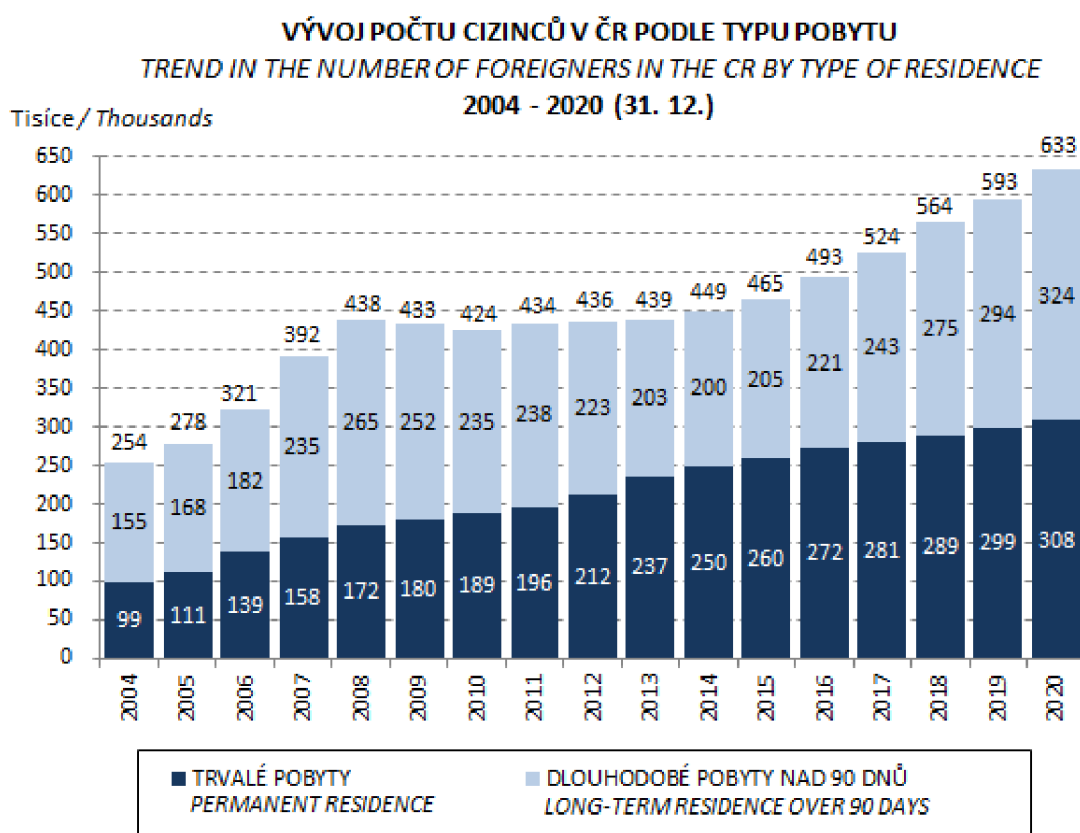
- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

V hodinách zeměpisu lze všechna průřezová témata po zvolení vhodných aktivit a didaktických metod aplikovat velmi jednoduše. Všechna průřezová témata s obsahem učiva zeměpisu úzce souvisí.

Pro svou práci jsem si vybrala téma multikulturní výchovy, která ve výuce zeměpisu napomáhá pochopit a akceptovat rozdíly mezi jednotlivými národy, etniky a kulturami a pomáhá pozitivně vidět a chápat globalizaci dnešního světa.

2. DŮLEŽITOST MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY

Moderní doba je ovlivněna interkulturní koexistencí mnohem více, než tomu bylo v minulosti. S rozmachem médií, cestovního ruchu a zesílením migrace se svět stává jakýmsi mísidlem kultur. I Česká republika je tímto trendem ovlivněna. Česká republika se stala otevřenou, ekonomicky a politicky vyspělou zemí a vzhledem ke své geografické lokaci uprostřed Evropy je jen přirozené, že se její dnešní obyvatelstvo skládá z více národností a etnických skupin a jak můžeme vidět v grafu č.1, tento trend má stoupající charakter.

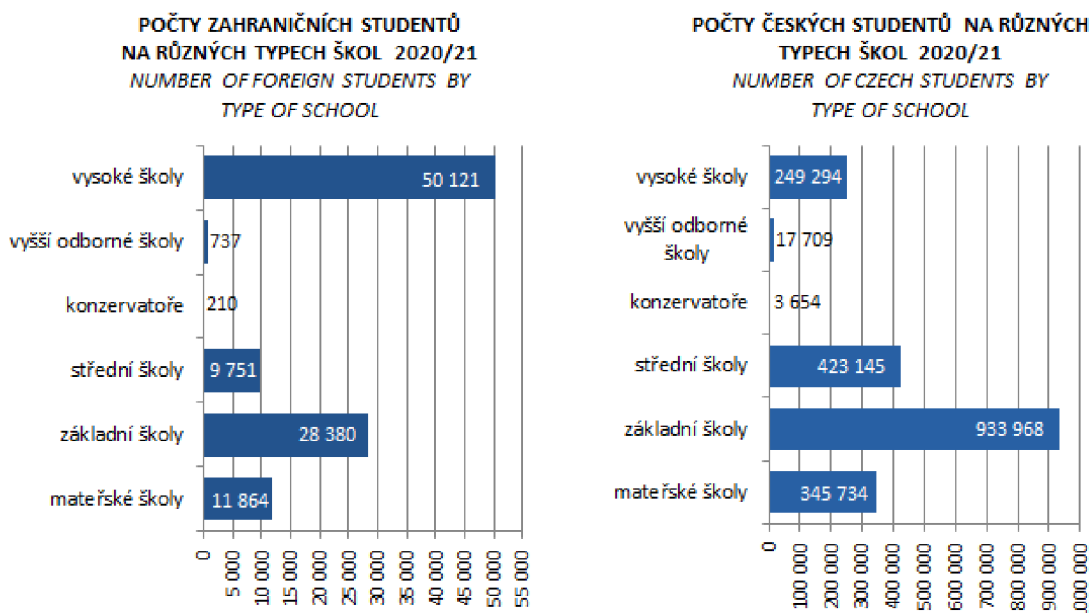

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR

Graf č.1: Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu. (Český statistický úřad, 2022, [cit. 2022-03-25])

Jak udává graf, v České republice žilo v roce 2020 celkem 633 tisíc cizinců s trvalým nebo s dlouhodobým pobytem. Dle informací českého statistického úřadu se jedná především o lidi z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Polska, Ruska, Německa, Velké Británie, USA, Rumunska, Bulharska a dalších, již méně zastoupených národností.

Co se týče školství, tak lze sledovat v následujícím grafu, že počet zahraničních studentů je největší na školách vysokých, následováno školami základními, kde jsou z celkového počtu žáků 3 % žáků zahraničních. Na vysokých školách studuje 16 % zahraničních studentů.

Graf č. 2: Počty zahraničních studentů na různých typech škol. (Český statistický úřad, 2022, [cit. 2022-03-25])

Samozřejmě je zde velký počet turistů z celého světa, kteří se v České republice vyskytují dočasně. To vše je navíc umocněno migračními vlnami obyvatel z válek postižených zemí. Vzhledem k těmto skutečnostem je naprosto nezbytné, aby byla multikulturní výchova u žáků základních škol vyučována a žáci se seznámili s rozmanitostmi jiných kultur a zároveň si uvědomili identitu jejich vlastní kultury. Dále by se žáci měli naučit upevňovat mezilidské vztahy, formovat vlastnosti jako jsou tolerance, empatie a solidarita a odmítat projevy rasismu, xenofobie a intolerance.

Důležitost multikulturní výchovy tedy spočívá v tom, že poskytne žákům znalosti a o různých etnických skupinách a národech a zároveň je učí respektovat jejich charakteristiky a odlišnosti od kultury naší. Dále se pomocí multikulturní výchovy mohou žáci naučit orientovat v našem kulturně rozmanitém světě, chápat rozmanitost jako pozitivní jev a odmítat projevy xenofobie či rasismu.

3. TEORETICKÝ ZÁKLAD PRO MULTIKULTURNÍ VÝCHOVU

V této kapitole objasním základní pojmy, které je nutné v rámci výuky multikulturní výchovy a zeměpisu znát, umět je žákům vysvětlit, pracovat s nimi a propojit se zeměpisnými tématy.

3.1.Etnikum

„Etnikum, synonymum: etnická skupina, je skupina lidí, kteří mají společný rasový původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu.“ (Průcha, 2001, s.18)

V souvislosti s výukou zeměpisu lze jako příklad etnika uvést etnikum Moravanů v České republice, Afroameričané v USA a dále např. Masajové v Keni.

3.2.Národnost, národ

„Národnost jako příslušnost k určitému národu je v současném světě chápána ve dvojitým smyslu pojmu „národ“.“

1) Národ ve smyslu etnickém je soubor osob obvykle se společným jazykem, společnou historií, tradicí a zvyky, společným územím a národním hospodářstvím.

2) Národ ve smyslu politickém je prostě soubor občanů určitého státu, tedy soubor osob se státní příslušností tohoto státu.“ (Průcha, 2001, s.23)

3.3.Rasy

„Rasy jsou velké skupiny lidí s podobnými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích: europoidní rasa v Evropě a na Blízkém východě, negroidní rasa v Africe, mongoloidní rasa v Asii.“ (Průcha, 2001, s.28)

Pojem rasa tedy popisuje pouze biologické znaky. V dnešním globálním světě již nelze přesně definovat místo výskytu určité rasy.

3.4.Kultura

„Kultura je souhrn prostředků a mechanismů specificky lidské adaptace k vnějšímu prostředí. Představuje program činnosti jednotlivců a skupin, který je fixovaný socio-kulturními stereotypy a předávaný prostřednictvím kulturního dědictví. Kultura vystupuje

v podobě a) výtvorů lidské práce, b) sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorců), c) idejí (kognitivních systémů), d) institucí organizující lidské chování.“ (Průcha, 2001, s.31)

Kultura je tedy materiální i nemateriální projev určitého národu či etnika. Ve výuce se dají k demonstraci různosti kultur použít různé umělecké předměty a lze diskutovat kulturní odlišnosti např. při stolování, oslovování apod.

3.5.Stereotypy

„Stereotypy jsou mínění o třídách individuí, skupinách nebo objektech, která jsou v podstatě šablonovité způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují. Nejsou produktem přímé zkušenosti individua, jsou přebírány a udržují se tradicí.“ (Průcha, 2001, s.36)

Příklady některých negativních stereotypů, které mají Češi vůči jiným národům jsou například to, že o Francouzích tvrdíme, že jsou namyšlení, Němci nudní, Italové hluční, Egypťané hamižní, Američané jsou neupřímní, atd. Je samozřejmě nutné naučit žáky vnímat lidi jako jednotlivce se svými individuálními vlastnosti a vyvarovat se stereotypního uvažování, které vede v některých případech i k rasismu.

4. DIDAKTICKÉ METODY VYUŽITELNÉ PŘI REALIZACI MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY

Metody zprostředkovávají vzdělávání a v případě multikulturní výchovy jakožto průřezového tématu, které prostupuje mnoha tématy je nutné rovněž využívat mnoho didaktických metod. Měly by to být především metody podporující spolupráci, komunikaci, kritické myšlení a osvojení si určitých znalostí o jiných kulturách.

Mezi hlavní metody pro realizaci multikulturní výchovy ve výuce zeměpisu bych zařadila:

- použití textu a obrazového materiálu
- diskuse
- brainstorming
- skupinová práce
- simulační hry a dramatizace
- projektové vyučování

4.1. Použití textu a obrazového materiálu

Práce s textem, jeho četba a porozumění pomáhá žákům dozvědět se nové informace a rozvíjet schopnost řešení problémů. *„Jde o metodu, v níž dominuje žákovské učení, podporované v řadě didaktických situací učitelem. Prostřednictvím textu však žák získává podněty i ke svým dalším samostatným aktivitám, např. k pozorování, experimentování atp. Práce s textem tedy spočívá nejenom v zapamatování prezentovaných informací, ale zejména v postupném vytváření a zdokonalování dovedností žáků využívat textových informací při řešení různě náročných úloh a problémů.“* (Maňák a Švec, 2003, s. 64)

Obrazový materiál ilustruje realitu a popis obrázků může probouzet u žáků fantazii a kritické myšlení. *„V obecném smyslu obraz znamená znázornění reality různými prostředky za účelem zachování vjemu nebo představy, v přeneseném významu se užívá k označení odrazu, podívané, názoru apod.“* (Maňák a Švec, 2003, s. 82). Práce s textem a obrazovým materiálem jsou základní metody při navozování nového tématu v rámci výuky zeměpisu.

4.2.Diskuse

Tato metoda rozvíjí komunikaci tak, že si žáci vyměňují názory na základě dosud získaných znalostí k tématu. Je nutné dodržovat určitá pravidla diskuze a slušného vyjadřování, aby metoda efektivně působila na vyjadřovací a komunikační kompetence žáků a aby se žáci naučili formovat a obhajovat své názory. „*Diskuse je též efektivním nástrojem pro výcvik žáků v komunikaci a zaujímání pozitivních sociálních postojů, avšak její největší přínos lze vidět v poskytování příležitostí uplatňovat myšlení a úsudek v praxi, neboť žáci mohou reagovat na protikladné názory a postoje, a tím tříbit své myšlení, rozvíjet tvořivé přístupy při řešení konkrétních případů a situací, ale také korigovat své názory prostřednictvím zpětné vazby od svých vrstevníků.*“ (Maňák a Švec, 2003, s. 108)

V hodinách zeměpisu lze tuto metodu využít v rámci opakování probraného učiva.

4.3.Brainstorming

Brainstorming je metoda, která umožňuje během krátkého časového úseku vyprodukovat větší množství nápadů, pojmů, informací či myšlenek, které s daným tématem souvisí. Je důležité podpořit studenty, aby se snažili přijít na co nejvíce nápadů a vytvořit si tak základ pro následnou diskusi, či další metodu práce. Pomocí brainstormingu učitel zjistí, co žáci již o tématu vědí, případně jaké zaujímají postoje. Je to tedy metoda užitečná především během navozování nového tématu, v zeměpise například při výuce regionální geografie.

4.4.Skupinová práce

Práce ve více menších skupinkách většinou o maximálně šesti členech je důležitá především pro rozvoj kompetencí jako je spolupráce, schopnost řešit problémy a rozvoj komunikace. V menších skupinkách jsou žáci méně ostýchaví než před celou třídou, lépe se mohou uplatnit jednotlivci a práce každého člena přispívá k výsledku celé skupiny, tudíž se u žáků pěstuje odpovědnost. Práce ve skupinách umožňuje probrat téma z různých pohledů, když každá skupina dostane odlišné zadání a má za úkol v krátkosti prezentovat výsledky své práce ostatním. „*Pro skupinovou práci jsou charakteristické tyto rysy:*

- *spolupráce žáků při řešení obvykle náročnější úlohy nebo problému,*
- *dělba práce žáků při řešení úlohy, problému,*

- sdílení názorů, zkušeností, prožitků ve skupině,
- prosociálnost, tj. vzájemná pomoc členů skupiny,
- odpovědnost jednotlivých žáků za výsledky společné práce“

(Maňák a Švec, 2003, s. 138)

4.5. Inscenační hry a dramatizace

Tyto metody simulují situace buď ze skutečného života nebo role vymyšlené, prostřednictvím kterých se rozvíjí tvořivost a empatie. Dále prostřednictvím rolí žáci vyjadřují určité postoje a názory a demonstrují způsoby jednání lidí různých charakterových vlastností a kultur. *„Jde o simulaci nějaké události, v níž se kombinuje hraní rolí a řešení problému, a to buď předváděním určitých lidských typů, nebo zobrazováním reálných životních situací, nebo kombinací obou postupů. V předváděné dramatizaci problémových případů se prohlubuje osvojené učivo, objasňují se otázky lidských osudů, osvětlují se motivy a city lidí, umožňuje se pochopit a prožít hloubku mezilidských vztahů, a to vlastním prožíváním a jednáním.“* (Maňák a Švec, 2003, s. 128).
 Ve výuce zeměpisu si pomocí dramatizace žáci mohou nacvičit situace, do kterých se pravděpodobně budou dostávat v multikulturní realitě.

4.6. Projektové vyučování

Projektové vyučování je dlouhodobá metoda, při které student, skupina studentů nebo třídní kolektiv pracuje na řešení určitého problému či zpracovává zadané téma. Tato metoda zahrnuje větší množství menších metod, často na bázi výzkumu či průzkumu, pokud se jedná o skupinový projekt tak je zahrnuta i diskuse či brainstorming. Musí být jasně vymezená doba, po kterou budou moci žáci na projektu pracovat. Projektové vyučování podporuje u žáků kreativitu a schopnost řešení problémů. V zeměpise lze v rámci projektového vyučování zkoumat určitý jev v oblasti bydliště.

5. SBÍRKA AKTIVIT PRO IMPLEMENTACI MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY DO VÝUKY ZEMĚPISU

V této kapitole budu prezentovat sbírku aktivit, které jsou za použití metod popsaných v kapitole č.4 vhodné pro realizaci průřezového tématu multikulturní výchova v rámci výuky zeměpisu na 2. stupni základních škol. Cílová věková skupina všech aktivit jsou tedy žáci 6. – 9. třídy základní školy, tedy 11-15 let. Zařazení aktivity do jednotlivých ročníků záleží na konkrétním ŠVP dané školy, kdy jsou jaká témata vyučována. Aktivity jsou pojaty pestře i z hlediska regionalizace, zahrnuty jsou různé makroregiony světa i tzv. místní region.

Aktivita č.1: „Jak asi žijí?“

Téma zeměpisné: Afrika

Témata multikulturní výchovy: kulturní diverzita, rasismus, stereotypy

Didaktická metoda: Použití obrazového materiálu

Popis aktivity: Žákům budou předloženy fotografie domorodých afrických kmenů, a to buď pomocí projektoru nebo učitel vystřihá různé fotografie z cestovatelských časopisů a dá je žákům do skupin po čtyřech. Žáci se pokusí na základě fantazie popsat následující:

- co tito lidé dělají, čím se živí
- jak početná je jejich rodina a jak fungují příbuzenské vztahy
- jak vypadá jejich obydlí, vesnice
- jak vypadají jejich hygienické a stravovací zvyky
- náboženství těchto lidí, postoj k přírodě

Na závěr žáci provedou srovnání s kulturou naší.

Doba trvání aktivity: Popis jedné fotografie a diskuze k ní – 5 minut.

Pomůcky: časopisy (National Geographic, Lidé a Země, ...), počítač, projektor

Aktivita č.2: Čteme si o arabských státech a islámském světě

Téma zeměpisné: Asie – Blízký východ

Téma multikulturní výchovy: Islám a jeho kultura

Didaktická metoda: použití textového materiálu

Popis aktivity: Žáci dostanou nakopírovaný text (viz příloha) a vyhledají v něm odpovědi na následující otázky, které v textu vyznačí nebo napíší do sešitu:

- Kde žijí Arabové?
- Co tě zaujalo z historie arabského světa? Vyhledej 3 informace.
- Kdo byl Muhammad?
- Co ses dočetl o Mekce?
- Co znamená slovo džihád?
- Jak se nazývá místo modliteb muslimů?
- Co tě zaujalo o životě arabských rodin? Vyhledej 3 informace.
- Jak tradičně stolují Arabové?

Doba trvání aktivity: 15 minut

Pomůcky: kopie textu z knihy *Náměty na multikulturní výchovu*, str. 89-95

Aktivita č.3: „Vygoogli to!“

Téma zeměpisné: Světová náboženství

Téma multikulturní výchovy: diverzita populace

Didaktická metoda: použití textového materiálu

Popis aktivity: Žáci pracují na počítačích či tabletech a jejich úkol je vyhledat na webu následující informace o světových náboženstvích. Žáci musí vždy uvést zdroj, ze kterého informaci čerpali.

- Jaká jsou čtyři největší světová náboženství a kolik procent lidí se k nim hlásí?
- Vyber si jedno náboženství a vyhledej o něm čtyři informace. Můžou to být informace týkající se historie daného náboženství, způsobu praktikování víry apod.

- Napiš, co se ti na daném náboženství líbí.

Doba trvání aktivity: 10 minut

Pomůcky: počítač či tablet pro každého žáka

Aktivita č.4: „Co tě napadne, když se řekne ...“

Téma zeměpisné: Jižní Evropa

Téma multikulturní výchovy: předsudky, stereotypy, generalizace.

Didaktická metoda: Brainstorming

Popis aktivity: Na tabuli učitel vytvoří čtyři sloupce a do každého napíše čtyři země jižní Evropy (Portugalsko, Španělsko, Itálie, Řecko). Učitel vyzve žáky, aby pomocí brainstormingu vytvořili seznam pojmů, nápadů či myšlenek, které dle nich s jednotlivými zeměmi souvisí. Dále se učitel zeptá žáků, jestli někdy v těch zemích byli a jestli mohou některé věci potvrdit či vyvrátit. V následné diskuzi učitel také vnese svůj pohled a zkušenosti a bude klást důraz na to, že nelze generalizovat a uvažovat pomocí předsudků. Tato aktivita lze aplikovat na jakoukoliv zemi, kterou buď učitel nebo žáci navštívili.

Doba trvání aktivity: 5 minut

Pomůcky: tabule, křída

Aktivita č.5: „Pohled do zrcadla.“

Téma zeměpisné: Česká republika

Téma multikulturní výchovy: předsudky, stereotypy

Didaktická metoda: brainstorming

Popis aktivity: Každý žák napíše v časovém limitu 2 minuty seznam deseti věcí, vlastností, činností apod., které souvisí s Českou republikou, charakterizují ji, její obyvatele a kulturu. Učitel poté vyzve žáky, aby své nápady přečetli a ty nejzajímavější a nejčastěji se vyskytující napíše na tabuli. Následně povede diskuzi o tom, jestli ty

zmíněné věci souhlasí i s tím, jak nás vidí turisté, cizinci a jestli jsou ty jednotlivé věci pro prezentaci naší země pozitivní či negativní a proč.

Doba trvání aktivity: 5-10 minut

Pomůcky: papír, tužka

Aktivita č. 6: „Moje země je nejlepší, měl bys tam jet“

Téma zeměpisné: Regionální geografie

Téma multikulturní výchovy: diverzita kultur, eliminace xenofobie

Didaktická metoda: diskuze

Popis aktivity: Třída bude rozdělena do třech skupin. Dvě ze tří skupin dostanou zadané země, o kterých musí společně sepsat seznam lákavých míst, věcí, jídla, charakteristik obyvatel apod. Posléze se dvě skupiny postaví proti sobě a diskutují, která země stojí více za návštěvu. Je nutné dodržovat pravidla diskuze a učitel tu debatu moderuje. Žáci ve třetí skupině diskusi poslouchají a na závěr hlasují, který tým je více přesvědčil. Poté dojde ještě dvakrát k vyměnění skupin a zadání jiných zemí, aby byla každá skupina jednou pozorovatel.

Doba trvání aktivity: 10 minut

Pomůcky: papír, tužka

Aktivita č. 7: „Konverzace o kultuře“

Téma zeměpisné: Obyvatelstvo

Téma multikulturní výchovy: kulturní identita

Didaktická metoda: konverzační otázky

Popis aktivity: Žáci dostanou do dvojic seznam následujících otázek, na které si společně odpoví. Budou diskutovat o identitě vlastní kultury a uvědomí si, že je důležité při cestování znát zvyky kultury té dané země a respektovat je. Poté společně celé třída některé myšlenky a odpovědi sdílí.

- Jak si myslíš, že lidé z jiných zemí vnímají Českou republiku a její kulturu?
- Prožil jsi někdy kulturní šok?
- Jaká znáš některá pravidla slušného chování v naší kultuře?
- Co je v naší zemi považované za neslušnost?
- Co dala tvá země světu?
- Překvapilo tě někdy jednání/chování někoho z jiné země?
- Co je podle tebe důležité, když jedeš do cizí země?
- Jakou cizí zemi a její kulturu obdivuješ a proč?

Doba trvání aktivity: 10 minut

Pomůcky: kopie konverzačních otázek

Aktivita č. 8: „Německá stopa v Krkonoších“

Téma zeměpisné: Můj region

Téma multikulturní výchovy: rozmanitost a historie místní kultury

Didaktická metoda: skupinová práce

Popis aktivity: Žáci budou ve skupinách po třech přiřazovat české názvy obcí k jejich německým ekvivalentům a uvědomí si tak, že historicky měla německá kultura v našem regionu velký vliv.

Doba trvání aktivity: 5 minut

Pomůcky: kopie tabulky s názvy měst a obcí (viz příloha)

Aktivita č. 9: „O mazané stařeně a šajtánovi“

Téma zeměpisné: Blízký východ

Téma multikulturní výchovy: kulturní zvyky

Didaktická metoda: dramatizace

Popis aktivity: Učitel přečte celou pohádku nahlas, poté rozdělí třídu do skupinek po sedmi. Žáci si rozdělí role a dle scénáře se pohádku naučí zahrát. Poté budou skupinky hrát pohádku před třídou.

Doba trvání aktivity: 45 minut

Pomůcky: scénář – Náměty na multikulturní výchovu, str. 92-94, rekvizity (šátky, koše, židle,...)

Aktivita č. 10: „Uprchlíci na hranicích“

Téma zeměpisné: migrace

Téma multikulturní výchovy: migrace

Didaktická metoda: dramatizace

Popis aktivity: Učitel rozdělí žáky do dvojic a zadá každé dvojici jednu z následujících situací:

- Setkají se dva migranti migrující z Mexika do Spojených Států na mexicko-amerických hranicích.
- Setkají se dva migranti na lodi ve Středozezemním moři, mířící z Libye na Sicílii.
- Setkají se dva uprchlíci z Ukrajiny na ukrajinsko-slovenské hranici.

Žáci vymyslí jejich rozhovor na přibližně dvě minuty, během kterého se budou bavit o důvodech jejich migrace, průběhu cesty a očekávání do budoucna v cílové zemi. Poté dvojice své rozhovory prezentují před třídou. Následně učitel shrne důvody migrace, popřípadě přidá další.

Doba trvání aktivity: 30 minut

Pomůcky: Papír, tužka, případné rekvizity

Aktivita č. 11: „Jiné národy u nás“

Téma zeměpisné: obyvatelstvo České republiky

Téma multikulturní výchovy: národnostní menšiny, předsudky, stereotypy

Didaktická metoda: projekt, skupinová práce

Popis aktivity: Žáci budou rozděleni do skupinek po třech až čtyřech. Každá skupinka si vybere ke svému výzkumu jednu z cizích národností, která žije v České republice. Žáci volí ideálně z nejvíce zastoupených národností (viz kapitola 3), nebo národnost, ze které někoho osobně znají. Projekt bude mít tyto části:

1. Najít na stránkách českého statistického úřadu data o počtu lidí dané národnosti žijící v České republice a případně jiné zajímavé informace.
2. Na internetu či v literatuře vyhledat informace a zajímavosti o jejich původní kultuře (mapa, zvyky, historie, kuchyně, ...).
3. Dobrovolná část. Seznámit se s někým pocházejícím z té menšiny a vést s ním/ní rozhovor. Otázky si žáci předem připraví a měli by se ptát na rozdíly v české a jejich kultuře, jejich adaptaci na místní prostředí a kulturu apod.
4. Vytvořit plakát nebo powerpointovou prezentaci a projekt prezentovat.

Doba trvání aktivity: mimo vyučování, 2 týdny

Pomůcky: internet, literatura, hlasový rekordér

ZÁVĚR

Cílem této závěrečné práce bylo prezentovat téma multikulturní výchova a jeho realizaci v rámci výuky zeměpisu na druhém stupni základních škol. Multikulturní výchova je jedno z průřezových témat, které je součástí rámcových vzdělávacích programů základního vzdělávání ne jako samostatný předmět, ale jako předmět aplikovatelný do většiny vzdělávacích oblastí. Průřezová témata se zabývají problémy dnešního světa a jejich metodika u žáků podněcuje rozvoj osobnosti žáka a jeho postojů, kompetenci ke spolupráci i samostatné práci, rozvíjí kreativitu apod. Vzdělávací oblasti, do kterých je multikulturní výchova v této práci aplikována jsou člověk příroda, člověk a společnost, člověk a jeho svět, umění a kultura, informatika, a to vše v rámci výuky zeměpisu.

V práci bylo poukázáno na důležitost multikulturní výchovy, a to především z důvodu stoupajícího trendu migrace populace jak světově, tak v rámci České republiky. Jak je v práci doloženo daty Českého statistického úřadu, vývoj počtu cizinců na území České republiky s trvalým pobytem nebo dlouhodobým pobytem nad 90 dnů stoupl do roku 2020 dvakrát a půl více své hodnoty z roku 2004. Co se týče žáků a studentů cizinců na různých typech českých škol, tak nejvíce cizinců studuje na školách vysokých, následováno školami základními.

V práci byly vysvětleny základní pojmy týkající se multikulturní výchovy, kam lze zařadit termíny jako je etnikum, národ, národnost, rasy, kultura a stereotypy. Dále byly představeny základní didaktické metody, které lze ve výuce multikulturní výchovy v rámci zeměpisu použít. Jedná se o práci s textovými a obrazovými materiály, diskuze, brainstorming, inscenační hry a dramatizace, skupinová práce a projektové vyučování. Tyto metody jsou v práci popsány jak teoreticky, tak prakticky aplikovány do souboru jedenácti aktivit, které byly navrženy pro konkrétní zeměpisná a multikulturní témata.

Tato závěrečná práce shrnula teoretická i praktická hlediska týkající se multikulturní výchovy. Navržené aktivity ale nebylo možné doposud autorkou aplikovat ve výuce, jelikož autorka zeměpis v době psaní této práce nevyučuje.

SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci: Počet cizinců* [online]. 23.03.2022 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci: Vzdělávání* [online]. 3.3.2022 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_vzdelavani

CÍLKOVÁ, Eva a Petra BOREŠOVÁ. *Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-890-6.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: teorie - praxe - výzkum*. Praha: ISV, 2001. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-72-2.

METODICKÝ PORTÁL MŠMT. *RVP – Rámcové vzdělávací programy*: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/> [online]. 2020 [cit. 2022-03-24].

METODICKÝ PORTÁL MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Průřezová témata* [online]. 2021 [cit. 2022-03-24]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/k6-rvp-zv-se-zmenami.pdf#:~:text=Pr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1%20t%C3%A9mata%20reprezentuj%C3%AD%20v%20RVP%20ZV%20okruhy%20aktu%C3%A1ln%C3%ADch,p%C5%99%C3%ADnos%20pr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A9ho%20t%C3%A9matu%20k%20rozvoji%20osobnosti%20%C5%BE%C3%A1ka%20jak>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Text o Arabských zemích (Cílková a Borešová, 2011. s. 89-95)

Příloha B: Scénář k pohádce „O Mazané stařeně a šajtánovi“ (Cílková a Borešová, 2011, s. 92-94)

Příloha C: České a německé názvy obcí (pracovní list)

PŘÍLOHY

Příloha A

Z HISTORIE: Arabové obývají rozsáhlá území severní Afriky, arabského poloostrova, Palestiny, Sýrie a Iráku. První obyvatelé se usídlili na Arabském poloostrově před více než 5000 lety. Původní Arabové žili většinou jako kočovníci a živili se pastevectvím, lovem a drobnou domácí výrobou pro vlastní potřebu, případně pro výměnu. Žili ve stanech. Jejich nepostradatelným druhem byl velbloud, který sloužil jako nenahraditelné jízdní zvíře v poušti. Dával také mléko, maso i vlnu, ze které se tkaly teplé látky. Tito kočovníci se nazývají beduíni.

Když se kočovní Arabové v 7. století stali pány velkého území v Africe a v Asii, začali se usazovat v táborech a městech. Jejich společnost se rychle přetvářela. Město nabízelo krámky, trhy dílny řemeslníků i umělců, kanceláře, podniky, školy i zábavu. Tak se vedle beduínů objevili Usedlí obyvatelé měst a vesnic, sedláci, řemeslníci, obchodníci a dělníci pracující v továrnách. Města se rozvíjela, z některých vyrostly moderní metropole, zatímco na poušti žijí stále lidé ve stanech v tvrdých a skromných životních podmínkách.

Život v poušti je velice náročný a nebezpečný. Stan je pro kočovníka dům. Vyprahlá krajina, poušť a step, kamenitá údolí splavovaná proudy náhlých přívalů deště, skály, píščiny tu a tam v suchlé říční údolí zarostlé trnám. V této krajině je nedostatek vody a žije tu jen málo zvířet. V divoké přírodě je jednotlivec ztracen. Přežití závisí na těsných přátelských vztazích. Proto si tito lidé museli vytvořit vlastní pravidla, která se stala etickou a mravní normou. Pro přežití potřebovali kmen, který se dělil na rody a rodiny. V čele kmene stál některý z jeho vynikajících příslušníků. Jeho vlastnosti musely být na jedné straně síla a bojovnost, na druhé straně pohostinnost, mírnost v řeči, hojné dary členům kmene, nic od nikoho neměl požadovat a chovat se měl stejně vlídně k velkým i malým. Náčelník velkého kmene se nazývá šejk. Z těchto dob se dochovala již zmiňovaná arabská pohostinnost,

Ve staré předislámské Arábii, tedy zhruba do 7. století našeho letopočtu, hrála významnou úlohu ve společenském a duchovním životě poezie (bývala zpívána doprovázená rytmickými zvuky bubínků). Poezie byla téměř jediným uměleckým projevem Arabů té doby. Byla ve středu jejich zájmů, pronikala do jejich životů a stala se i jejich historií, sbírkou vědění i „novinami“ Pouště. V příslovích a verších jsou uchovány prastaré zkušenosti arabských kočovných předků.

Stará Arábie neměla centrální vládu, území byla ovládána vládci jednotlivých kmenů; které spolu neustále soupeřily o moc, vodu a pastviny. Některým mocným kmenům se na čas. Podařilo vytvořit celá, často málo stabilní království, jež byla později ovládnuta evropskými dobyvateli a do určité míry uměle rozdělena na jednotlivé státy. Ty až po druhé světové válce postupně získávaly samostatnost. O arabské státy dlouho neměl nikdo příliš velký zájem — k čemu by bylo ovládnout obrovskou poušť téměř bez vody a bez lidí? Ale pak zde byla v letech 1930-1960 objevena největší ropná pole světa. Více než polovina světových zásob ropy leží v Saúdské arábii a pěti sousedních státech. Ropa umožnila rychlý vývoj evropské a americké společnosti, ale arabským státům přinesla řadu válek a konfliktů, které pokračují dodnes (Irák). Přibližně polovina světové populace muslimů žije v arabských zemích a v subsaharské Africe, zbytek je rozptýlen po celém světě. U nás se setkáváme s Araby vyznávajícími islám, kteří pocházejí z Libanonu, Palestiny, Íránu nebo z jižních oblastí bývalého Sovětského svazu (Kazachstán, Čečensko). Všude po Evropě i u nás se islám šíří. Arabské státy zastoupené v Organizaci zemí vyvážejících ropu (OPEC) zásadním způsobem ovlivňují ceny ropy a tím i ekonomický vývoj celé západní společnosti. Rovněž vlivy zvláštní příjemné arabské hudby stále častěji pronikají do evropského a amerického hudebního světa.

Islám a muslimové

Islám je arabské náboženství, jeho vznik se datuje rokem 622 našeho letopočtu. Vyznavači islámu jsou nazýváni muslimové. Slovo islám pochází z arabského kořene slm (vyjadřuje také mír, čistotu a poslušnost), znamená podrobení se, podřízení se Božímu slovu, vůli.

Muslimové věří, že Muhammad byl poslední Prorok (ne Boží syn), kterému se dostalo Božího zjevení prostřednictvím archanděla Gabriela. Písemná podoba těchto zjevení se nazývá korán Muhammad se narodil roku 570 našeho letopočtu v Mekce. Když mu bylo 40 let, poprvé spatřil Boží zjevení. Tato zjevení pak pokračovala dalších 23 let.

Muhammad se nejprve oženil s velice bohatou obchodnicí. Ale později se oženil ještě několikrát — podle tradice bylo možné žít v polygamii (muž může mít několik manželek). Jako obchodník cestoval za obchodem a během svých cest se seznámil s učením židů i křesťanů.

Muhammad veřejně vystupoval, aby svá zjevení o jediném Bohu předal lidem, ale zpočátku nebyl přijat. Obyvatelé Mekky se mu posmívali, i jeho stoupenci byli pronásledováni a proto v roce 622 celá skupina kolem Muhammada odešla do města Mediny, kde založila islámskou obec, Toto datum se uvádí jako vznik islámu a událost nazývaná hidžra je počátkem islámského letopočtu. V roce 624 Muhammad povolil svým následovníkům vést válku, aby získali zpět své majetky v Mekce, Sám vedl mírová jednání a Mekka se nakonec podvolila pod podmínkou, že všichni ti, kdo složí zbraně, získají milost, Ze starobylého posvátného místa Kaaby vytvořil Muhammad svatyni, která se stala nejposvátnějším místem islámu místem uctívání Boha. Muslimové celého světa se při modlitbě obracejí směrem k Mekce, Po Muhammadově smrti (bylo mu 63 let) byla prorokova zjevení a učení zapsána do již zmiňované knihy, která se nazývá korán.

Znamé slovo džihád znamená Pro muslimy „vynaložit úsilí“. Nejnáročnější džihád je podle muslimů v boji proti svým chřtíčům, hříchu a zlu. Toto slovo znamená také píli v práci, Učení, péči o rodiče, rodinu a v poslední řadě jako sebeobrana. V dnešní vlně rozpoutaného násilí část Arabů chápe džihád jako Svatou válku, kterou je možné vést třeba i teroristickým způsobem. Mnoho muslimů nesouhlasí s násilím, které je páčáno ve jménu jejich náboženství.

Pět pilířů víry, které musí vykonávat každý muslim:

- Víra v jedinečnost Boha a jeho proroka Muhammada.
- Každodenní vykonávání modliteb (5x denně)●
- Rozdávání almužny (2,5% ročního příjmu).
- Sebeočista prostřednictvím půstu (v měsíci ramadánu).
- Pouť do Mekky (pro ty, kdo jsou toho schopni a mají dostatek prostředků).

Každý muslim by měl Mekku navštívit alespoň jedenkrát za život. Pokud je rodina chudá a všichni se nemohou vydat na cestu našetří prostředky alespoň pro jednoho z nich, který vykoná tuto pouť za celou rodinu. Každoročně navštíví Mekku přibližně 2 miliony poutníků.

Svátečním dnem je pro muslimy pátek. Mešita je svaté místo modliteb — klanění se Bohu. Několik jich najdeme i v České republice.

Arabská rodina

V arabské kultuře je důležitá role celé rodiny. Nemyslí se tím jen otec, matka a děti, ale i široké příbuzenstvo. Všechny problémy se řeší společně. Všichni se sejdou a každý vyjádří svůj názor, Rodina dává pocit bezpečí i štěstí. Ve výchově dětí se zdůrazňuje respekt k rodičům, víra v Boha, Vzájemná pomoc, úcta k tradicím. Rodiny jsou patriarchální, což znamená velmi silnou autoritu Otce, který je velmi přísný. Arabové se často navštěvují, zajímají se jeden o druhého, umí se bavit. a hodně času tráví se svými blízkými.

Islám klade důraz na přísnou morálku ve vztazích mezi muži a ženami, proto ženy chodí zahalené. Oděv zahalující i obličej (burka) byl uzpůsoben místním zvyklostem,

Žena představuje v arabském světě milující a vlídnou matku dětí. V koránu je ustanoveno, že muž nese za manželku plnou odpovědnost a má povinnost zabezpečit ji i celou rodinu a poskytnout jim ochranu. Arabský muž může mít až čtyři manželky, ale musí je všechny dobře zaopatřit materiálně i svou přízní, Dnes však není běžné mít více než jednu ženu. Pro Araby je důležité mít Pěkný harmonický vztah v rodině s dětmi.

Děti jsou pro muže důležité (pokračování rodu) a Pokud v rodině scházejí, teprve tehdy dochází k přijetí další ženy do rodiny, S tím musí první

manželka souhlasit a případně i další ženu vybere. Ženy a jejich děti však žijí odděleně, muž za

Arabové Umí vyjádřit radost svátek. a otevřenost zářivým úsměvem. JSOU pohostinní. Když je navštíví krajan, je to pro ně jako Poskytnou mu pohoštění a nabídnou bydlení. Nadšení a radost je běžně vyjadřována tleskáním a radostnými hlasitými projevy,

Co se v zemích jí a pije

Lidé Blízkého Východu jedí jídla skromná a nenáročná, která se dají připravit jednoduchým způsobem. Běžné chudé rodině je denní jídlo jednoduché a velmi prosté. V době půstu se jí sobem, dokonce pouze jednou denně, po západu slunce. Maso a cukrovinky se podávají jen ve svátečních dnech.

K vaření se hojně používá zelenina, zeleninové natě, přidávají se byliny a koření. Připravují se různé chlebové placky a šrotový chléb. Maso se opéká či vaří — skopové, jehněčí a drůbež (pro Araby vyznávající islám — muslimy — není přípustné jíst vepřové maso). Kousky masa smíchané se zeleninou a jogurtem se při slavnostních příležitostech podávají s rýží zalitou omáčkou z rajčat, okurek a cibule. Nejběžnější zeleninou jsou lilky (baklažány), cibule, česnek, rajčata, okurky, cukety, kapary, olivy, pórek, mrkev, květák, čerstvá máta, petrželová nať. Sladké pochoutky jsou připravovány z listového těsta, medu a nasekaných ořechů, datlí, fíků a sušeného ovoce. Bakláva se připravuje z piškotového těsta a polévá se sladkou šťávou. Pro arabské moučníky je typické polévání sladkou šťávou - polevou, a proto jsou velmi sladké až přeslazené, Během dne se běžně jí místní sušené ovoce.

Koření se ve starých dobách těšilo veliké oblibě. Směňovalo se za jiné drahocenné zboží, bylo nedílnou součástí královských darů. Po staletí zásoboval Arabský poloostrov všechny země kolem Středozemního moře kořením. Do Arábie se zřejmě dostávalo koření z Indie, Srí Lanky a Číny po souši, ale je pravděpodobné, že Arabové již dříve používali pobřežní plavbu.

Arabové jsou známí svou pohostinností. Nejen známým, ale i cizím lidem je nabídnuto pohoštění i Ubytování. Pokud hosté tuto laskavost odmítnou, hostitele urazí. Když přijde na návštěvu krajan, je srdečně a radostně přivítán a zahrnut do rodiny,

Jídlo se tradičně podává v malých miskách rozložených na nízký stolek nebo koberec. Hoste sedí na Polštářích. (V dnešní době se Arabové přizpůsobili evropskému způsobu stolování)

Všechna jídla se naservírují najednou, Jí se rukou nebo se pokrm nabírá na kousek chleba, Bylo Pravidlem jíst pravou rukou a jídlo nabírat jen ukazováčkem a palcem (levá se používá pro hygienické úkony, je „špinavá“). PO jídle se podává káva a probíhá živá diskuze, V některých zemích nesmí žena jíst u jednoho stolu s muži. Kuchyně každé z uvážených arabských zemí se trochu odlišuje v přípravě pokrmů nebo v používání základních surovin a koření.

Příloha B

O mazané stařeně a šajtánovi

Postavy	
vypravěč	prodavačova žena
stařena	rodiče mladé ženy
šajtán (arabský čert)	lidé na tržišti
prodavač látek	

Vypravěč: Před dávnými a dávnými časy se jedna stařena přátelila s šajtánem neboli čertem.

Sprátelit se s čertem nikdy nevěstí nic dobrého. Ten člověka pokouší a svádí dělat to, co nakonec vede k tomu, že dobro se mění ve zlo, místo přátelství a sblížení se lidé rozejdou.

Tak se šajtán s jednou protřelou stařenou přeli, kdo dokáže provést lidem větší lotrovinu.

Šajtán (tmavě oblečen, zamazané tváře): Dokaž, že jsi chytřejší než já, a já uznám svou porážku.

Stařena (v oblečení typickém pro arabské ženy): Však uvidíš! (A odchází na trh.)

Lidé na tržišti (v arabském oblečení z různých hábitů, dívky s tvářemi zakrytými šátky, chlapi s turbany na hlavách; všichni smlouvají – prodavači s nakupujícími, všude čilý ruch)

Vypravěč: Stařena se vydala k mladému prodavači látek.

Prodavač látek: Vítej, vzácná ženo. Čím ti mohu posloužit?

Stařena: Můj syn miluje jednu ženu a chce jí dát vzácný dar. Požádal mě, abych koupila látku na šaty. Chci mu udělat radost, byl by nešťastný, kdyby se ženě látka nelíbila.

Prodavač látek: Mám jednu nádhernou látku, na celém tržišti krásnější nenajdeš. Počkej, hned ti ji přinesu.

Vypravěč: Ženě se látka líbila, bez smlouvaní zaplatila a odešla. Zamířila k obchodníkovi domu. Tam zaklepala na dveře. Obchodníková žena otevřela.

Obchodníková žena: Co si přeješ, vzácná paní?

Stařena: Putuji do Mekky a vůbec nevím, kde jsem. Cestou se mi udělalo nevolno. Můžeš mi pomoci?

Obchodníková žena: Ale jistě, pojď dál a odpočiň si, připravím ti šálek kávy.

(Stařena se posadí do křesla a nenápadně zasune kouponou látku pod křeslo. Obchodníková žena zatím připravuje kávu. Pak si chvíli povídají, rozloučí se a stařena odchází.)

Vypravěč: Večer se obchodník vrátil domů a pod křeslem našel látku. Okamžitě ji poznal.

Prodavač látek (Povídá si pro sebe): Tak mou ženu miluje syn té stařeny a já jsem to ani nepoznal!

Vypravěč: Prodavač svou ženu obviňoval z nevěry, ale ona se bránila. Nakonec ji však vyhnal, a ona musela odejít do domu svých rodičů.

Rodiče: Neplakej dcero, jsi-li nevinná, uvidíš, že se vše vysvětlí.

Rodiče: Neplakej dcero, jsi-li nevinná, uvidíš, že se vše vysvětlí.

Vypravěč: Stařena se zatím sešla s šajtánem.

Stařena: Tak co říkáš na tu moji lotrovinu?

Šajtán: Líbila se mi. Jsi opravdu mazaná, stařeno. A vsadím se, že ty dva se už neusmíří a budou se hádat napořád. (Mne si ruce.)

Vypravěč: Šajtán se radoval, protože mu nešlo ani tak o to, kdo je mazanější, ale aby způsobil na světě zase nějaké to zlo.

Stařena: No, to se teprve uvidí.

Vypravěč: A tak se stařena druhý den opět vypravila do obchodníkovy krámků. Když si čert mnul ruce a byl spokojený, to se zase nelíbilo stařeně, protože způsobila, že dva lidé byli nešťastní její vinou.

Stařena (Přijde do krámků): Vzpomínáš si na tu krásnou látku, cos mi včera prodal?

Prodavač látek: Bohužel si vzpomínám až moc dobře.

Stařena: Představ si, že jsem ji ztratila. Vešla jsem do jednoho domu, popila kávu s paní domu, položila látku na křeslo a zapomněla na ni. Teď si nemohu vzpomenout, který dům to byl. Syn se na mě hněvá, nevěří, že jsem látku koupila.

Prodavač látek (Otočí se a vyndá tu látku na pult.): Je to tahle látka?

Stařena (Vytrhne obchodníkovi látku z ruky.): To je ta látka, kterou jsem koupila pro svého syna. A jak to, že ji máš ty? Přece jsi mi ji včera prodal. (Žena předstírá údiv.)

Prodavač látek: Nešťastná ženo! Málem jsi svou zapomnělostí způsobila veliké neštěstí. Ten dům, do kterého jsi vstoupila, byl můj. Já nešťastník si myslel, že je mi žena nevěrná a vyhnal jsem ji.

Stařena: Tak jdi za ní, pane, a usmíř se s ní! (Bere látku, poděkuje a odchází z obchodu.)

(Prodavač spěchá k rodičům své ženy, omlouvá se jí a prosí, aby se k němu vrátila.)

Stařena (Sejde se se šajtánem.): Tak co tomu říkáš teď? Řekni, kdo z nás je mazanější?

Šajtán: No, uznávám, že jsi mazanější ty. (Stařeně se ironicky pokloní a zamračí se.)

Vypravěč: A tak to nakonec dobře dopadlo. Dva nešťastní lidé se usmířili a možná, že i stařeně došlo, že není radno mít nějaké plotky s čertem a dělat to, k čemu ji šajtán navádí.

Příloha C

Dolní Branná	Hennersdorf
Hostinné	Arnau
Janské Lázně	Pelsdorf
Jilemnice	Mittel Lagenau
Kunčice n. L.	Hermannseifen
Podhůří	St. Peter
Prostřední Lánov	Waltersdorf
Rezek	Huttendorf
Rudník	Starkenbach
Strážné	Harta
Svatý Petr	Jerusalem
Špindlerův Mlýn	Pommerndorf
Valteřice	Spindelmuhle
Vrchlabí	Hohenelbe
Zálesní Lhota	Johannisbad